

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії Якимчук Марині Михайлівні з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» на підставі прилюдного захисту дисертації «Вплив євроскептицизму на сучасні політичні процеси в Європейському Союзі» за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії 22 грудня 2023 року.

Якимчук Марина Михайлівна 1996 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2018 році закінчила магістратуру Національного університету «Острозька академія» за спеціальністю Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії та здобула кваліфікацію магістр міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

З 01 жовтня 2019 року по 01 вересня 2023 року навчалася в аспірантурі Національного університету «Острозька академія» за спеціальністю 052 Політологія, з 16 жовтня 2023 року до 31 жовтня 2023 р. в аспірантурі Волинського національного університету імені Лесі Українки за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Дисертацію виконано у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, місто Луцьк.

Науковий керівник – **Сидорук Тетяна Віталіївна**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія».

Основні положення та результати дисертаційної роботи опубліковані в 7 статтях у вітчизняних та закордонних фахових виданнях та 4 публікаціях, які додатково висвітлюють результати дослідження. Зокрема, опубліковано 5 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому періодичному виданні іншої держави і 1 – у науковому періодичному виданні іншої держави, що входить до наукометричної бази даних Scopus. Ще 4 праці (публікації в університетських збірниках та тези) додатково відображають результати дослідження. Головні результати дослідження висвітлено у таких публікаціях:

1. Yakymchuk M., Sydoruk T., Avhustiuk M. The impact of euroscepticism on the EU enlargement policy in the Western Balkans. *Balkan Social Science Review*, № 19, 2022. P.157-185. **Scopus Q3**. (Особистий внесок Якимчук М. М. – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 75% тексту).

2. Yakymchuk M. Positions of Eurosceptic parties on policies of European integration. *European Political and Law Discourse*. 2021. Volume 8, Issue 4. P.15-23.

3. Якимчук М. Чинники зростання популярності євроскептицизму в ЄС. «Політичне життя». 2020. Випуск 2. С.144-149.

4. Якимчук М. Вплив євроскептицизму на зовнішню політику ЄС. *Гуманітарні візії*. 2020. Том 6. № 2. С. 8–14.

5. Якимчук М. Вплив євроскептицизму на функціонування інституцій ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 2 (8). 2020. С. 258–275.

6. Сидорук Т., Якимчук М. Вплив британського євроскептицизму на євроінтеграційні процеси після Брекзиту. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 2 (13). 2022. С.102–115. (*Особистий внесок Якимчук М. М. – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 70% тексту*).

7. Сидорук Т., Якимчук М., Павлюк В. Вплив партійного та суспільного євроскептицизму в ЄС на його політику розширення у Західних Балканах. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. №14 (1 (29)). 2022. С.100-110. (*Особистий внесок Якимчук М. М. – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 75% тексту*).

У дискусії взяли участь члени разової спеціалізованої вченої ради:

Карпчук Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Зауваження:

1. При формулюванні завдань (с. 23) дисертантка зазначає: «здійснити порівняльний аналіз позицій євроскептичних партій держав-членів ЄС щодо окремих політик ЄС та подальшої інтеграції об'єднаної Європи». На нашу думку, варто вказана, що мова піде про спільну зовнішню й безпекову політики, а не, наприклад, політику у сфері міграції чи сільського господарства.

2. На с. 75 автор веде мову про особливий формат співробітництва між деякими державами ЄС, а саме Францією та Німеччиною. «Така коаліція має свої наслідки, які вдало використовують євроскептики, адже не всім подобається фактична керівна роль цих держав у ЄС». Досить цікава ідея, яка однак потребує розлогішого обґрунтування, хоча б стосовно бачення цими країнами своєї ролі в подальшому розвитку європейської інтеграції.

3. Аналізуючи прояви євроскептицизму у Європейській раді, автор згадує кейси Румунії, Польщі та Фінляндії, «коли президент і прем'єр-міністр виявляють бажання взяти участь в самітах Європейської ради, проте представляють різні позиції щодо важливих напрямків співробітництва <...> справи дійшли до Конституційного Суду». Ці кейси потребують ілюстрації для кращого пояснення окресленої конфліктної ситуації.

4. Роботу значно посилив би прогноз стосовно євроскептичних настроїв в Україні на найближчу перспективу, зважаючи на повномасштабну агресію РФ проти нашої держави.

Бусленко В. В. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки. **Зауваження:**

1. В дисертаційному дослідженні євроскептицизм розглядається як динамічне явище, яке має свої періоди зростання та спадання (С. 33). У зв'язку з цим запропоновано періодизацію еволюції євроскептицизму. Згідно неї здобувачка стверджує, що у Болгарії після приєднання до ЄС у 2007 році рівень євроскептицизму почав зростати, але вже після 2014 року рівень опозиції до ЄС поступово знижувався (с. 84). Потребує уточнення які індикатори закладені при визначенні хронологічних меж та динаміки євроскептицизму?

2. В дисертації авторка використовує дані соціологічних опитувань населення для визначення довіри до ЄС. Для визначення рівня суспільного євроскептицизму та загалом для періодизації варто було здійснити порівняльний аналіз даних, зібраних в різний період.

3. Аналізуючи статистичні дані Якимчук М.М. доводить, що зростання кількості євроскептиків в Європейському парламенті не показує зміни якісного співвідношення євроскептичних груп. При цьому зафіксовано три євроскептичні групи, але ці групи мають різні політичні ідеології та не підтримують тісних зв'язків між собою (с. 110). Дослідження значно виграло, коли б було простежено зміни політичного капіталу євроскептичних партій на національному рівні. Приклад Польщі показує, що партія Право і справедливість в 2019 р. мала найбільше представництво від країни у Європейському парламенті. В той же час не показано ріст популярності єврореалістів в особі Громадянської платформи на чолі з Д. Туско. Такий порівняльний аналіз дозволив би глибше проаналізувати динамічні зміни співвідношення політичних сил та окресити перспективи євроскептичних ідей.

4. В дисертаційному дослідженні констатується вплив євроскептичних партій, зокрема угорських Фідес та Йоббік на спільну зовнішню політику ЄС в аспекті зняття чи пом'якшення санкцій з Росії. Проте не достатньо повно пояснюються політичні причини чому ці партії відстоюють відповідні політичні позиції. Звернення до декількох прикладів конвертації репутаційного капіталу (євроскептиків) у політичний капітал (на рівні підтримки виборцями таких ідей) дозволило б глибше зрозуміти природу даного суспільного феномену.

5. Дисертація в методологічному плані більше виграла коли було б показано кореляцію між суспільним та партійним євроскептицизмом як чинниками впливу на сучасні політичні процеси в Європейському Союзі

Ротар Н.Ю., доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. **Зауваження:**

1. По-перше, певні застереження викликає структура першого розділу дисертації. На нашу думку, початок викладу матеріалу має розпочинатися з аналізу методології дослідження (у дисертації – це підрозділ 1.3), а після цього має здійснюватися аналіз стану наукового вивчення проблеми євроскептицизму. Такий підхід дозволяє проаналізувати доробок науковців щодо предмету дослідження не тільки у хронологічному й проблемному вимірах, але й у методологічному та дозволить переконатися в адекватності визначених методологічних принципів наукового пізнання. Також, на нашу думку, характер викладу матеріалу в підрозділах 1.1. та 2.1. вказує на 8 доречність їх об'єднання, оскільки більш логічно спочатку аналізувати причини появи євроскептицизму, потім його еволюцію як явища та, на завершення, тенденції поширення.

2. По-друге, у вступі М. М. Якимчук визначає хронологічні рамки дослідження, які є надто широкими: «охоплюють період з 1950-их років та по 2022 рік» (с. 24). І хоча нижче дослідниця вказує на те, що «основна частина дослідження зосереджена на аналізі ролі євроскептицизму в політиці ЄС після виборів до Європейського Парламенту у 2019 році та його впливі на функціонування Європейського Союзу до кінця 2022 року включно» (с. 25), заявлені хронологічні межі дослідження є доречними, якщо би ставилася мета встановити спільне та відмінне в характеристиках та особливостях прояву євроскептицизму в його еволюційній динаміці.

3. По-третє, авторка дисертаційного дослідження не завжди коректно використовує категорії та поняття, наприклад «пізніє залучення громадян держав-членів до процесу прийняття рішень» (с. 70, 80, 123, 193), а хіба є той суб'єкт, який «раніше» залучив громадян держав-членів до процесу прийняття рішень); «євроскептицизм як самостійне політичне явище» (с. 62), а чи може він бути самостійним явищем, якщо, мінімум, виникає як опозиційне до єврооптимізму та є відображенням певної сукупності взаємозалежностей на рівні ЄС та ширше; «процес прийняття рішень у Європейському Союзі реалізується у трьох вимірах: законодавчому, політичному та технічному» (с. 101), коли швидше, йдеться про законодавче, політичне та технічне забезпечення процесу прийняття рішень в ЄС; «Проаналізувавши прояви євроскептицизму в частині зовнішньої політики, варто зазначити, що рівень євроскептицизму у спільній зовнішній політиці ЄС – помірний» (с. 141), що за відсутності шкали оцінювання не зовсім коректно.

4. По-четверте, М. М. Якимчук вказує, що «на основі аналізу програм євроскептичних політичних партій, їх діяльності та риторики партійних лідерів визначено позиції політичних партій держав-членів ЄС щодо ключових напрямів європейської інтеграції, таких як спільний ринок та торгівля, 9 економічний та валютний союз, Шенгенська зона та міграція, спільна зовнішня політика та оборона, а також підтримка збереження членства в ЄС» (с. 26). Але, текст підрозділу 2.2. та дуже якісні за змістом додатки Ж, З та К не повною мірою відображають як саме та за допомогою яких методів здійснювався аналіз

партійних програми та політичної риторики. Потребує уточнення позиція авторки про те, чи є євроскептицизм універсальним явищем, концептом, форматом політики чи формою політичного дискурсу, або він має особливості, згенеровані певними чинниками на рівні національної держави.

5. По-п'яте, варто уточнити позицію авторки щодо того, наскільки коректною є постановка питання про євроскептицизм Єврокомісії та систему аргументів, яка виходить за межі партійної належності членів цього інституту Європейського Союзу.

6. По-шосте, потребує деталізації позиція М. М. Якимчук щодо віднесення позицій росії, Китаю та США до євроскептичних на тлі відсутності політичних стратегій європейської інтеграції цих держав.

Палінчак М. М., доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин Ужгородського національного університету.

Зауваження:

1. Авторське визначення поняття євроскептицизму заслуговує на увагу.

Під ним автором розуміється будь-яка опозиційна діяльність, що здійснюється політичними суб'єктами та спрямована проти Європейського Союзу. Однак, на нашу думку, не всі наведені у дисертації суб'єкти, які реалізують антиєвропейську політику (держави-члени ЄС, політичні партії, політики, державні діячі, медіа, громадські організації, аналітичні центри, лобісти, громадяни, треті держави, які є партнерами, сусідами ЄС та всі інші, хто впливає на розповсюдження ідей євроскептицизму), є політичними суб'єктами. Особливий сумнів викликає віднесення до політичних суб'єктів євроскептицизму – усіх медіа, громадських об'єднань, аналітичних центрів, лобістів, громадян та ін., діяльність яких не завжди переслідує досягнення саме політичних цілей.

2. У дисертації детально аналізується роль економічних та політичних чинників у підвищенні посиленні та зниженні рівня євроскептицизму, проте доцільним було б більш детальне висвітлення питань національно-культурної ідентичності, зокрема ролі мовних, культурних, релігійних чинників, які мають важливе значення як у відносинах між окремими державами-членами ЄС, так і у масштабах всієї об'єднаної європейської спільноти.

3. Зважаючи на проведені комплексне дослідження ситуації у ЄС, наявність у ньому як євроінтеграційних так і дезінтеграційних процесів, цікавими були б авторські прогнози стосовно майбутнього Європейського Союзу та формулювання пропозицій щодо вдосконалення порядку вступу та виходу із цієї європейської спільноти.

4. Не зовсім прийнятною вбачається форма викладу окремих положень дисертаційного матеріалу, у яких розкривається дослідницька «кухня» (наприклад, *«У цій частині дослідження ми зробимо акцент на періодизації та ознаках євроскептицизму... У наступному підрозділі зосередимо увагу на питанні наукового вивчення проблеми євроскептицизму (стор.32); «У своєму дослідженні*

ми використали напрацювання...» (стор. 57); «Ми у роботі зосереджуємося не на використанні одного підходу, а, навпаки, застосовуємо одночасно декілька... (стор. 60); «Спочатку ми спробуємо виокремити та проаналізувати перманентні причини, тобто ті, які з'явилися ще на початку формування об'єднання і залишаються актуальними до сьогодні. А потім визначимо фактори, які сприяють активізації євроскептицизму на сучасному етапі розвитку європейської інтеграції, тобто змінні» (стор.70). Аналогічні форми викладу зустрічаються також на стор. 61, 63, 81, 101, 126, 143, 144, 191, 192, 194, 195, 197 та інших.

5. Підрозділи 2.2. та 2.3. дисертації присвячено висвітленню позицій євроскептичних партій держав-членів ЄС та прояви євроскептицизму в інституціях ЄС. Однак за формою викладу окремі сюжети цих підрозділів більшою мірою мають оглядово-описовий характер, ніж дослідницький.

6. Деякі несуттєві зауваження можна висловити також щодо джерельної бази та Списку використаних джерел. Позитивно оцінюючи використання у дисертації значної кількості різноманітних джерел (371 позиція), слід звернути увагу на те, що автор посилається здебільшого на англomовні видання, а не на оригінальні джерела та документи країн, які досліджуються.

Розглядаючи питання про заборону в Україні проросійських, а відтак і євроскептичних партій (стор. 169-171), слід було б посилатися не на законопроект (№23 у Списку використаних джерел), а на чинний Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій».

Насамкінець, у Списку використаних джерел авторці дисертації потрібно було б ширше представити власні публікації.

7. Дисертації інколи бракує уніфікованого вживання термінології, у тексті та висновках зустрічаються повтори одних і тих же положень. Робота виграла б від більш ретельного її вичитування та редагування.

Результати відкритого голосування:

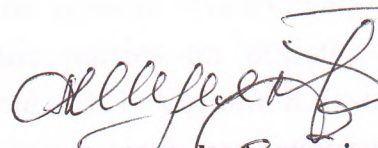
«за» – 5 членів ради;

«проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти у науки України, м. Луцьк присуджує **Якимчук Марині Михайлівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Голова
разової спеціалізованої
вченої ради

проф. **Антоніна ШУЛЯК**

